Jüdische Pester Zeitung.

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרייאמאל וואָכענטליך
מאנטאג, מיטטוואָך אונד פֿרייטאג.

אונד קאָסטעט
פֿיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולדען עסט.-וועהר.
האלביעהריג 5 „ „
פֿיערטעליאהר 2 גול' אונד 50 קר' ע.-וו.

פֿירס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולדען עסט.-וועהר.
האלביעהריג 5 גול' אונד 50 קר' ע.-וו.
פֿיערטעליאהר 2 „ „ 75 „ „

יידישע
פעסטער צייטונג

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פראנומעריערען
אונד דער פראנומעראציאָנס-בעטראג
בעגיננט מיט דעם עמפֿפֿאנגע דעס
ערסטען בלאַטטעס.

דיא רעדאקציאָן בעפֿינדעט
זיך אין
פעסט
אלט-גאססע נו' 1.
וואָהין מאן אויך דיא פראנומעראציאָנסגעלדער צו זענדען בעליעבע.

Nr. 97, זיעבענטער יאהרגאנג

פעסט, פֿרייטאג ה כסליו ה.ת'ר'ל'ו'.

Pest, den 3. Dezember 1875.

פאָליטישע איבערזיכט.

דיא אללערנייעסטע פאָליטישע נאכריכט איזט, דאס אונגארן דיא נייע „רענטען-אנלייהע" געסטערן אבגעשלאָססען האט. — — דיעזע נייע רענטען-אנלייהע לאג אים נ י י ע ן פֿינאנצ-פלאנע דעם אונגארישען פֿינאנצ-מיניסטערס אונד וויר האבען דאהער דיעזע „רענטען-אנלייהע" שאָן אין נו' 78 אויספֿיהרליך אונד זעהר דייטליך ערקלערט. דיעזע נייע אונגארישע אנלייהע העטטע בייא ראָטהשילד איינגענאָממען ווערדען זאָללען, איזט אבער געסטערן בייא דער וויענער קרעדיט-אנשטאלט איינגענאָממען וואָרדען. זאָמיט ווירד ניז ענדליך דיא אונגארישע רעגיערונג גענוג געלד האבען אונד וויר ווערדען אונס מיט אונגארישען „רענטען-פאפיערען" אויסווירטהשאַפֿטען קאָננען.

טראָטין דעם אונד אלל' דעם ווירד דיא נייע א ל ל ג ע מ י י נ ע איינקאָממענ-שטייער פֿאָם 1. יענער 1876 אנגעפֿאנגען, דאָך איינגעפֿיהרט ווערדען, דא אונגארן צו דען פֿיעלען פערצענטען-צאהלונגען בעדייטענדע סוממען בענאָטהיגעט.

אים אונגארישען רייכסטאגע וואורדע ביז געסטערן נאָך אימטער נור איבער דיא „צאָלל-פֿראגע" געשפּראָכען. דיאזעלבען געדאנקען, וועלכע וויר אים לייט-ארטיקעל אונזערעס פֿאָריגען בלאַטטעס מיטטהיילטען, וואורדען אים רייכסטאגע צו אונצעהליגען מאלען ווידערהאָלט. פֿיעלע שפּראכען פֿיר איין זעלבסט-שטענדיגעס אונגארישעס צאָלל-געביעט אונד פֿיעלע שפּראכען ווידער פֿיר דיא בייבעהאלטונג דעס געמיינזאמען צאָלל-געביעטעס, אבער מיט פֿ ע ר ב ע ס ס ע ר ט ע ם צאָלל-פֿערטראגע. — ווער וויים, וויא לאנגע מאן נאָך איבער דיעזע צאָלל-פֿראגע פֿאָרטגעשפּראָכען, ווען ניכט דער יידישע דעפּיטירטע וואהרמאנן דאראן ערָאינגערט העטטע, דאס יא פֿאָרלייפֿיג נור דאס „באָדשעט" אונד ניכט דיא „צאָלל-פֿראגע" אן דער טאגעס-אָרדנונג איזט.

דיא אויסווערטיגע פאָליטיק בעשעפֿטיגט זיך יעטצט מיט דעם אייפֿענטהאלטע דעס רוסישען רייכס-קאנצלערס אין בערלין. דיא האָכוויכטיגען אונטערהאנדלונגען צווישען דעם רוסישען רייכס-קאנצלער גאָרטשאקאָף אונד צווישען דעם דייטשען רייכס-קאנצלער ביסמארק בלייבען וואָהל געהיים, אָהנע דאס מאן פֿאָן דענזעלבען איין וואָרטכען צו הערען בעקאָממט: אבער מאן קאנן זיך לייכט דענקען, דאס פֿירסט גאָרטשאקאָף אין דיעזער רויהען יאהרעס-צייט קיינע בלאָסע לוסט-רייזע נאָך בערלין מאכטע — עס האנדעלט זיך היער זיכער אום דיא וויכטיגען פֿאָרגענגע אין דער ט י ר ק י י א!

אין דער וועסטליכען טירקייא דויערט נעמליך דיא רעוואָלוציאָן נאָך אימטער פֿאָרט. וועגען דעם הערייגעבראָכענען ווינטערס קאָננען וואָהל דאָרט דיא שלאכטען קיינע גראָסע אויסברייטונג האבען: אבער דיא דאָרטיגע געגענד ווירד דאָך פֿאָרטוועהרענד בעאונרוהיגעט. זאָוואָהל פֿאָן זייטע דער רעוואָלוציאָנערען אלס אויך פֿאָן זייטע דער טירקען ווירד פֿאָרטוועהרענד געריסטעט, זאָ דאס זיך דיא ביידען ענטוועדער נאָך אונד נאָך וועהרענד דעם ווינטערס געגענזייטיג גענצליך אייפֿרעססען ווערדען, אָדער דאס ערסט מיט דעם פֿריהלינגע דער אייגענטליכע קריעג בעגיננען ווירד.

רוסלאנד שטעהט יעדענפֿאללס אויף דער לויער, עס העטטע שאָן לענגסט דיא גאנצע טירקייא מיט אללען מאהאממעדאנערן אונד קאטהאָליקען פֿערשלונגען, ווענן עס זיך ניכט פֿאָר דייטשלאנד געפֿירכטעט העטטע. — נון שיקטע יעטצט דער רוסישע קאיזער זיינען רייכס-קאנצלער נאָך בערלין, דאמיט ער דאָרט מיט ביסמארק איין „קלוגעס וואָרט" שפּרעכע. — רוסלאנד וויללפֿיר דייטשלאנד עטוואס פֿערשפּרעכען, דאמיט איהם אין דער טירקייא פֿרייעס שפּיעל געלאססען ווערדע — איין נייעס מוזיק-שטיק ווירד נון יעטצט אין בערלין פֿעראנשטאלטעט — אונד אים פֿריהלינג קאנן דער טאנין בעגיננען!

פֿערשיעדענע נייאיגקייטען.

*) (דאס ערסטעמאל — קיינע אינדעמניטעט!) זייטדעם אונגארן איינען רייכסטאג האט, אלזאָ זייט דעם יאהרע 1867, איזט עס נאָך קיין איינציגעס מאל געלונגען, דאס באָדשעט רעכטצייטיג פֿערטיג צו בריגנען. דא דער שטאאט אבער אָהנע געלד ניכט געפֿיהרט ווערדען קאנן, מוסטע יעדעס יאהר דער רעגיערונג דיא זאָגענאננטע „אינדעמניטעט" ערטהיילט ווערדען. דיא אינדעמניטעט בעשטעהט אין דער פֿאָללמאכט, וועלכע דער רייכסטאג דער רעגיערונג ערטהיילט, איינסטווייילען, ביז דאס באָדשעט פֿעסטגעשטעללט אונד בעוויללינט זיין ווירד, דיא שטייערן זאָ איינציהעבען, וויא זיא אים פֿ ע ר ג א נ ג ע נ ע ן יאהרע פֿעסטגעשטעללט וואורדען. אויך הייער ציערט זיך דיא באָדשעט-פֿערהאנדלונג מעהר אין דיא לענגע, אלס ערוואַרטעט וואורדע. עס שטאנד דאהער צו בעפֿירכטען, דאס אויך דאס באָדשעט פֿיר דאס יאהר 1876 ביז ענדע דעצעמבער ניכט פֿערטיג זיין ווירד. דאס געגענווערטיגע מיניסטעריום ווירד יעדאָך ניכט גערנע זיך דאצו הערבייאלאססען, ביים רייכסטאגע אום איינע פֿאָללמאכט (אינדעמניטעט) צו בעטטעלן, אום פֿאָרלייפֿיג דיא שטייערן, וויא זיא אים יאהרע 1875 בעשטאנדען, איינטרייבען צו דירפֿען. דיא ליבעראלע פארטייא האט דאהער דען בעשלוס געפֿאססט, דאס דיא זיטצונגען דעס רייכסטאגעס ביז צור בעענדיגונג דער באָדשעט-פֿערהאנדלונגען פֿ ע ר ל ע נ ג ע ר ט ווערדען. ביזהער דויערטען נעמליך דיא זיטצונגען נור 4 שטונדען טעגליך אונד צוואר פֿאָן 10 ביז 2 אוהר. נון ווערדען אויך פֿאָן 5 ביז 8 אוהר זיטצונגען אבגעהאלטען ווערדען. זעלבסט אן דען פֿייערטאגען ווערדען פֿאָן 11 ביז 2 אוהר זיטצונגען שטאטטפֿינדען. דיעזער בעשלוס דער ליבעראלען פארטייא וואורדע אויך אין דער רייכסטאגס-זיטצונג פֿאָם 2. דעצעמבער אנגענאָממען, דאמיט דאס באָדשעט דיעסמאל נאָך פֿאָר „נייא-יאהר" פֿערטיג ווערדע. דאס מיניסטעריום ווירד דיעסמאל אלזאָ אום קיינע פֿאָללמאכט צור איינהעבונג דער שטייערן איינקאָממען מיססען. עס ווירד מיטהין אים יאהרע 1876 דאס ערסטע מאל אין אונגארן אָהנע „אינדעמניטעט" רעגיערט ווערדען.

*) (צור יידענפֿראגע אין רומעניען.) וויר האבען בערייטס אין נוממער 86 בעריכטעט, דאס טראָטין דעם האנדעלס-פֿערטראגעס, וועלכען אונזערע מאָנארכיע מיט רומעניען אבגעשלאָססען, דיא לאגע דער יידען אין רומעניען קיינע בעססערע געוואָרדען איזט, וויל דיא רומענען אן דען געזעטצען איהרעס לאנדעס פֿעסטהאלטען, וואָ דיא יידען נאָך ניכט עמאנציפירט זינד. הערר דאָקטאָר אוללמאנן אויס פֿינפֿקירכען ערצעהלט מיט בעצוג אויף דיא רומענישע יודענפֿיינדשאַפֿט אים „פעסטער ללאָיד" פֿאָלגענדע אינטערעססאנטע געשיכטע: פֿאָר עטווא 35 יאהרען וואָללטע זיך איין פֿראנצאָזישער יודע אין דרעזדען (זאכסען) איינע פֿאבריק ערעפֿפֿנען. דיא שטאדט-בעהאָרדע וואָללטע דיעס יעדאָך ניכט דולדען אונד דאכטע זיך: דא דען יודען דאמאלס אין דייטשלאנד דיא גרינדונג פֿאָן פֿאבריקען נאָך ניכט געשטאטטעט וואר, זאָ בריכט מאן דיעזעס יא אויך איינעם פֿ ר א נ צ א ז י ש ע ן יודען ניכט צו ערלויבען! דער יודע קלאגטע זאָגלייך ביים פֿראנצאָזישען קאָנזול, דער נאטירליך אינטער יודען אונד ניכט-יודען לענגסט פֿאָן קיינעם אונטערשיעדע וויססען וואָללטע. דער קאָנזול טראט אלזאָ איינפֿאָך פֿיר דאס רעכט איינעס „פֿראנצאָזישען בירגערס" איין, נאכדעם פֿערמאָגע דעם פֿראנצאָזישען געזעטצעס אללע בירגער, אָהנע אונטערשיעד דעס גלויבענס, גלייכע רעכטע האבען. דיא שטאדט-בעהאָרדע זאה זיך דא גאר זעהר אין דיא ענגע געטריעבען: זיא שעמטע זיך נעמליך, פֿאָן דיעזעם פֿרעמדען יודען ב ע ז י ע ג ט צו ווערדען. זיא ערזוכטע דאהער דען יודען, ער מאָגע ביים זאכסישען קאָניגע איינקאָממען, דאמיט איהם דיא ערריכטונג דער פֿאבריק אויף דעם וועגע דער „גנאדע" בעוויללינט ווערדע. דאָך דער פֿראנצאָזישע יודע פֿערשמעהטע דיעס אונד זעטצטע עס אויף דעם וועגע דעס „רעכטעס" דורך, דאס איהם דיא ערעפֿפֿנונג דער פֿאבריק אין דרעזדען ניכט פֿערבאָטען ווערדען קאָנגטע. אבער דאס בעסטע קאָממט ערסט נאָך. דאס פֿראנצאָזישע פארלאמענט בעשלאָס נעמליך פֿיר דיעזען יודען „דאנק דער גאנצען נאציאָן", וויל ער דאס רעכט איינעס פֿראנצאָזישען בירגערס אויך אין פֿרעמדעם לאנדע זאָ מוטהיג פֿערטהיידיגט האט. — עס וועהרע לייכט, דאס זיך אן דיעזער געשיכטע אויך אונזערע מאָנארכיע איין בייישפּיעל נעהמע. זיא האט מיט רומעניען איינען האנדעלס-פֿערטראג אבגעשלאָססען — אונד דאָך ווירד'ס אויך פֿערגעהין ניכט געשטאטטעט זיין, דאס איין עסטערייך-אונגארישער יודע אין רומעניען גרונד אונד באָדען ערווערבע, אָדער מיט טאבאק אונד גייסטיגען געטרענקען האנדעל טרייבע! וואָרום זאָללטע אבער ניכט אונזערע מאָנארכיע דאס רעכט איהרער יידישען בירגער רומעניען געגענאיבער עבענזאָ גוט פֿערטהיידיגען, וויא פֿראנקרייך שאָן פֿאָר 35 יאהרען דאס רעכט איינעס זיינער יידישען בירגער זאכסען געגענאיבער פֿערטהיידיגט האט? וויר גלויבען, אן „גוטעם וויללען" דירפֿטע עס עבען ניכט געפֿעהלט האבען, וואָהל אבער אן „מאכט." לײדער איזט אונזערע מאָנארכיע ניכט זאָ מעכטיג, וויא פֿראנקרייך פֿאָר 35 יאהרען עס וואר, אום דיא רעכטע זיינער בירגער אין פֿרעמדען לענדערן מיט גלייכעם מוטהע צור געלטונג צו בריגנען. וויר וואָללען אלזאָ פֿאָן פֿראנקרייך ניכט שפּרעכען. אללײן איינען אנדערן פונקט מאָכטען וויר היער בעריהרען: דיא צייט איזט עבען נאָך ניכט גאר זאָ לאנגע, דאס אין וויען נור איינע קליינע אנצאהל זאָגענאננטער „טאָלערירטער" יודען וואָהנען דורפֿטען. דיא „ניכט-טאָלערירטען" דורפֿטען נור איינינע טאגע געגען איינען אייפֿענט-האלט-שיין אין וויען פֿערווייילען, דאנן אבער אונאויסבלייבליך דיא קאיזער-שטאדט פֿערלאססען. אבער אין עבען יענער צייט „פאָליציייליכער יודענפֿערפֿאָלגונג" וואר עס דען ט י ר ק י ש ע ן יודען געשטאטטעט, אין אונבעשרענקטער צאהל אין וויען צו וואָהנען אונד נאָך אייגענעס בעליעבען געשעפֿטע צו בעטרייבען. נון וואר עס דיא ט י ר ק י י א, וועלכע פֿיר איהרע יידישען אונטערטהאָ-

יעדאָך, דאס איהם דיעזע סקלאווישע כריעכערייא זעהר אנווידערט. ער וואגט עס נור ניכט, זאָלך' אלטע מיסברייכע אבצושאַפֿפֿען, דא זיינע אונטערטהאנען, דיא זייט יע איהרעם מאָנארכען איינע זאָלכע פֿערעהרונג בעוויעזען, איינע אבשאַפֿפֿונג דיעזער לעכערליכען זיטטע ניכט הולדען ווירדען. אום זאָ וועניגער ווינשע ער אבער, דאס פֿרעמדע געסטע זיך פֿאָר איהם אין דיעזער וויזע ערנידריגען זאָללען. היערויף פֿערזיכערטע מיך דער קאָניג זיינעם האָהען שוטצעס. דאנן ערקונדיגטע ער זיך מיט פֿיעלעם אינטערעססע איבער דיא פֿערהעלטניססע אין אייראָפא, נאמענטליך אבער איבער דיא צושטענדע אין דער טירקייא. איך איבעררייכטע דעמזעלבען איין עמפפֿעהלונגס-שרייבען פֿאָן איינעם בענאכבארטען פֿירסטען, וועלכעס ער מיר דאָך אונגעאָפֿפֿנעט מיט פֿאָלגענדען וואָרטען צוריקגאב: „וואָצו ברויכע איך דיעזען בריעף? מיין נאכבאר ווירד מיר געוויס שרייבען, דאס איך איהנען ניכטס באָזעס ציפֿיגע! נון איך ווערדע איהנען געוויס ניכטס טהון, וויל איך פֿאָן איהרעם געזיכטע דיא גיטע אונד דיא עהרליכקייט הערויסלעזע. העטטע איך צו איהרעם כאראקטער קיין פֿערטרויען, דאנן ווירדע איהנען דיעזע עמפפֿעהלונג געוויס ניכטס ניטצען. בעהאלטען זיא אלזאָ דיעזען בריעף, איך מאג איהן ניכט; איין עהרליכער מאנן האט בייא מיר אויך אָהנע עמפפֿעהלונג ניכטס צו פֿירכטען." — איך איבעררייכטע היערויף דעם קאָניגע אייניגע געשענקע, וואָראן דערזעלבע מיך פֿאָן צווייען זיינער דיענער אין מיינע וואָהנונג בעגלייטען ליעס, דאמיט דאס פֿאָלק מיך ניכט בעליידיגע אָדער גאר איבערפֿאללע. אם פֿאָלגענדען טאגע בעזוכטע איך וויעדער דען קאָניג, בייא וועלכער געלעגענהייט ער מיר מיינע געשענקע צוריקגאב. איך וואורדע זעהר אונאנגענעהם איבעררראשט דורך דיעזע בעליידיגונג. איך פֿראגטע דאהער מיט איניגעם ציטטערן, ווארום ער מיר דענן דיא געשענקע צוריקגעבע? איך שטעללטע איהם ווייטער פֿאָר, דאסס דאס צוריקגעבען פֿאָן געשענקען בייא אונס אין אייראָפא ניכט געברייכליך איזט. דאָך דער קאָניג ערווידערטע מיר: „נון גוט, אין דיינער היימאטה איזט דאס צוריקגעבען פֿאָן געשענקען ניכט געברייכליך, אבער איך מוס מיך דאָך וואָהל ניכט נאך דען געברייכען ריכטען, וועלכע אין אייראָפא הערדשען. בייא אונס גיבט מאן איין געשענק, וועלכעס איינעם ניכט געפֿאָללט, אָהנע ווייטערעס צוריק, דיא וואונדערסט דיך אבער, ווארום דיין געשענק מיר ניכט געפֿאללען זאָלל? נור דעסהאלב ניכט, וויל עס ניכט זאָפֿיעל ווערטה איזט, אלס דער שוטץ, דען איך דיר צו טהייל ווערדען לאססע. גלייבע יעדאָך ניכט, דאס איך דיר דעסהאלב מיינען שוטץ ענטציעהען ווערדע. דורכאויס ניכט! איך וויל מיר דענזעלבען עבען ניכט אום איינע „קלייניגקייט" אבקויפֿען לאססען. מיין שוטץ מאָגע דיר דאהער אלס האָהע אויסצייכנונג אונד גנאדע געלטען." — ער דריקטע מיר היערויף פֿריינדליך דיא האנד אונד ערזוכטע מיך, זאָ לאנגע איך מיך אין זיינער הויפט-שטאדט אויפֿהאלטע, איהן טעגליך בעזוכען צו וואָללען. דער קאָניג איזט איין גערעכטער, שטאָלצער, שטרענגער אונד עהרגייציגער מאנן. פֿיר דען ערסטען אויגענבליק מוס דער פֿרעמדע זיינע שטרענגע אלס גרויזאמקייט בעטראכטען, דא ער הייפֿיג זיינען אונטערטהאנען, איינעם געריגגען פֿערברעכענס וועגען, נאזען אונד אָהרען אבשניידען לאָססט. מאן מוס יעדאָך נור דיא דאָרטיגע ראָהע בעפֿאָלקערונג קעננען, אום איינציזעהען, דאס מאן זעלבע אָהנע זאָלך' איבערטריעבען שיינענדע שטרענגע גאר ניכט רעגיערען קאָננטע. דיא בעפֿאָלקערונג איזט נעמליך ארבייטסשייא, צאנקזיכטיג אונד דעם טרונקע ערגעבען. עס פֿערגעהט קיינע וואָכע, וואָ ניכט מעהרערע מענשען דורך רויפֿערייען אומ'ס לעבען קאָממען. וועהרענד מיינער אנוועזענהייט אין דער הויפט-שטאדט איזט זאָגאר דער לייב-ארצט דעם קאָניגס פֿאָן בעטרונקענען לייטען ערשלאגען וואָרדען. עס איזט מערקווירדיג, דאס ניעמאנד פֿאָר דעם „ערשלאגענווערדען" זיך פֿירכטעט. איין האָהער קאָניגליכער בעאמטער, דער עבענפֿאללס פֿאָן בעטרונקענען איבערפֿאללען ווארדע, ליעס מיך אלס ארצט צו זיך רופֿען. דיא פֿאמיליע וואר אויסער זיך פֿאָר פֿערצווייפֿלונג. דער קראנקע ריעף יעדאָך דער פֿאמיליע מיט פֿאללער בערוהיגונג צו: „וואס ווייגט איהר דענן, זאָללטעט איהר ניכט צופֿריעדען זיין, דאס איך ניכט וויא איין פֿ י נ ע ר מענש מיינען גייסט אין נאטירליכער וויזע אויסהויכע?" — אייניגע טאגע פֿאָר מיינער אבריזע ערלויבטע איך מיר, דען קאָניג צו ערזוכען, מיר דיא שריפֿטען דעם הערךן פֿ א ג ע ל, דער פֿאָר פֿיעלען יאהרען היער ערמאָרדעט ווארדע, הערויסגעבען צו לאססען. איך זאגטע איהם, ער קאָננע דיעס אום זאָ עהער טהון, אלס ער יא אן דיעזעם מאָרדע קיינע שולד האט, דא דער געגענווערטיגע קאָניג צו יענער צייט נאך איין קינד וואר. איך זאה עס דעם קאָניגע אן, דאס ער דיעזע ביטטע ניכט גנעדיג אייפֿנאהם. טראָטצדעם פֿערשפּראך ער מיר, אונטערזוכען צו לאססען, אָב דיא שריפֿטען דעם געטאָדטעטען פֿאָגעל זיך נאך פֿאָרפֿינדען. טאגס דאריף יעדאָך ליעס ער מיר זאגען, דאס ער מיינען וואונש ניכט ערפֿילען קאָננע, וויל פֿאָן יענען שריפֿטען ניכטס מעהר אויפֿצופֿינדען זייא. איך מוס נאך פֿאָלגענדע מערקווירדיגע טהאטזאכע מיטטהיילען: וועגן איין קאָניג אין וואדאי שטירבט, זאָ בעשטייגט ניכט דער ערסטע זאָהן דען טהראָן, זאָנדערן דער איילפֿטע. צו פֿראגען: אָב מאן דענן געוויס איזט, דאס דער קאָניג איילף זאָהנע האבען ווערדע, ווערע איבערפֿליססיג, דא יא יעדער קאָניג אין וואדאי 500, 800 ביז 1000 וויבער האט. האט אבער דער איילפֿטע זאָהן דען טהראָן בעשטיעגען, דאנן ווערדען אללע איבריגען ג ע ב ל ע נ ד ע ט, דאמיט זיא ניכט נאך דער רעגיערונג שטרעבען זאָללען. אים גאנצען לאנדע הערדשט איינע גראָסע וואָהלפֿיילהייט דער לעבענס-מיטטעל. איינע קוה קאָסטעט בלאָס דרייא טהאלער. דיא קנאבען ווערדען צווישען 8 אונד 10 יאהרען בעשניטטען, וועהרענד דיא טירקען זיך געוואָהנליך (וויא ישמעאל) צו 13 יאהרען בעשניידען לאססען. אבער אויך אן דען מ ע ד כ ע ן ווירד איינע ארט בעשניידונג פֿאָרגענאָממען. דיעס געשיעהט דאָרט וואהרשיינליך אויס געזונדהייטס-ריקזיכטען. מיין אויפֿענטהאלט אין דער הויפט-שטאדט וואר אנגענעהם, אבער נאָך ווייט אנגענעהמער וואר עס מיר, אלס איך דיעזעלבע פֿערלאססען אונד מיר דיא איבערצייגונג פֿערשאַפֿפֿט האטטע, דאס איך מיט „געזונדען גליעדערן" דאפֿאָן געקאָממען בין. איין צווייטעס מאל מאָכטע איך דיעזע רייזע ניכט וואגען.

געשעפֿטסבעריכט

פעסטער-פרייזע.

ג ע ט ר י י ד ע - ג ע ש ע פֿ ט. פֿאָן ו ו י י צ ע ן ווארדע געסטערן וועניג צו מארקטע געבראכט, דער פֿערקויף וואר שוואך. פֿערקויפֿט ווארדען 15000 מעטצען. דיא פרייזע זינד אונפֿערענדערט.

ו ו י י צ ע ן, טהייס- 1800 צאָללצטר. 84-פפֿד. פֿל. 5.10 400 צאָללצטר. 84פפֿד. פֿל. 5.15, — 200 צאָללצטר. 83½ פפֿד. פֿל. 5, 400 צאָלל-צטר. 83 פפֿד. פֿל. 4.90.

ק אָ ר ן 1000 צאָללצטר. 78—80 פפֿד. 3.20 גולדען פער קאססע.

ק ו ק ו ר ו ץ 1000 צאָללצטר. 2.15 גולד' 500 צאָללצטר. פֿל. 2.15, 500 צאָללצטר. 2.17½ פֿל. 300 צאָללצטר. 2.20 פֿל. פער קאססע.

ה א פֿ ע ר 800 צאָלל-צטר. 50 פפֿד. נעט. פֿל' 2.20 גולד. פער קאססע.

ווייצען פער פֿריה-יאהר 5—5·05 גולד. —

האפֿער פער פֿריה-יאהר 2·53 — 2·55 גולד.

קוקורוץ פער מאי-יוני 2·72½—2·77½ גולד.

וויענער פרייזע.

ר י ב אָ ל 25 גולדען. —

ל י י נ אָ ל 20 גולדען. —

פ ע ט ר אָ ל ע א ו ם 10½ גולד.

ש פ י ר י ט ו ס 36½—37 קר.

וויענער שלאכט-פֿיעהמארקט. דער אויפֿטריעב אויף דעם וויענער שלאכט-פֿיעהמארקטע אם 29-טען ד. מ. בעטרוג 2950 שטיק. דאפֿאָן וואַרען 1579 אונגארישע. 872 פֿאָלנישע אונד 503 דייטשע, אונד דארונטער 1069 ווײדע-אָכסען. דאס געשעפֿט וואר שוואך. דיא פרייזע שטעללטען זיך פער צענטנער: אונגארישע אָכסען 27—32½ גולדען, פֿאָלנישע 27 — 32 גולדען, דייטשע 30½—32 גולדען. —

פֿעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

☞ דיא הייטיגע לאָזע-ציעהונגס ליסטע פֿאָלגט אים נעכסטען בלאטטע.

פֿרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פֿריכטע	קוואליטעטס-געוויכט	פער צאָלל-צענטנער
ווייצען, נייער באנאטער	81	4.30—4.20
" " "	82	4.45—4.35
" " "	83	4.70—4.60
" " "	84	4.90—4.80
" " "	85	5.10—5.—
" " "	86	5.20—5.15
" " "	87	—.—.—
" טהייס	81	4.45—4.35
" "	82	4.60—4.50
" "	83	4.80—4.70
" "	84	5.——4.90
" "	85	5.15—5.05
" "	86	5.25—5.20
" "	87	—.—.—
" פעסטער באָדען	81	4.25—4.15
" "	82	4.40—4.30
" "	83	4.65—4.50
" "	84	4.85—4.75
" "	85	5.05—4.95
" "	86	5.15—5.10
" "	87	—.—.—
" ווייסענבורגער	81	4.45—4.35
" "	82	4.60—4.50
" "	83	4.80—4.70
" "	84	5.——4.90
" "	85	5.15—5.05
" "	86	5.25—5.20

פֿריכטע	קוואליטעטס-געוויכט	פער מעטצען
קאָרן	80	3.30—3.20
גערסטע מאלץ	72	3.20—2.65
גערסטע פוטטער	72	2.50—2.30
האפֿער	50	2.27—2.22
קוקורוץ באנאטער	פער מעטצען	2.15—2.20
" נייער	" צענטנער	—.—.—
הירזע	50	2.10—2.—

[illegible]			
ווייצען	מאסט פער דעצעמבער		—.—
"	" פריהיאהר	צ.-צטר.	5.——
קאָרן	" דעצעמבער		—.—
קוקורוץ	" מאי-יוני	80 פפֿד.	2.73—
גערסטע	"		—.—
האפֿער	" דעצעמבער	78 פפֿד.	—.—
"	" פריהיאהר		2.52—
ריפס	" אויג.-סעפט.		—.—

באללען-מעהל	קר' פֿל'
נומער 0	23 50
" 1	22 60
" 2	21 70
" 3	19 90
" 4	18 40
" 5	16 40
" 6	14 50
" 7	12 80
" 8	10 30
" 8½	8.50
שפּיריטוס: אלטע מעטהאָדע פריסטרעסטע	37—
" נייע " קארטאָפֿפֿעל	34 50

קורז-טאבעללע פֿאָם 30. נאָוועמבער.

געלד-קורז

	פֿל.	קר.
זילבער-אגיא	106	—
דוקאטען	5	36
עסטערר.-אונגארישעס 8 גולדען גאָלד-שטיק (20 פֿראנקס)	9	11
נאפאלעאָנדאָר	9	11
פרייסישע טהאלער (קאססענאנווייזונגען)	1	69
רוסישע רובעל	1	51

לאָזע

	פֿל.	קר.
1839-ער ראָטהשילד-לאָזע גאנצע	259	—
דעטטא " פֿינפֿטעל	249	—
1854-ער 4 פערצענטיגע שטאאטס-לאָזע	106	—
1860-ער " " גאנצע	111	25
דעטטא " " פֿינפֿטעל	117	—
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	136	—
דעטטא " 50 "	134	50
[illegible]	21	50
טירקען-לאָזע	31	—
קרעדיט-לאָזע	165	75
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	25	75
דאָנוי-דאמפפשיפֿפֿאהרטס-לאָזע	92	50
אינסברוקער לאָזע	17	70
קעגלעוויטש " צו 10 גולדען	13	—
בראקויער " " 20 "	14	75
אָפֿנער " " 40 "	25	50
פאלפֿי " " 40 "	25	—
רודאלפֿלאָזע " 10 "	13	50
סאלם-לאָזע " 40 "	36	—

לאָזע.

	פֿל.	קר.
זאלצבורגער לאָזע צו 20 גולדען	16	50
סט. גענאָיס " " 40 "	27	25
סטאניסלויער " " 20 "	16	—
טריעסטער " " 100 "	112	—
דעטטא " " 50 "	57	—
וואלדשטיין " " 20 "	20	75
ווינדישגרעטצער " " 20 "	24	—
אונגארישע פרעמיענלאָזע צו 100 גולד.	75	50
דעטטא צו 50 גולדען	74	—
וויענער לאָזע	101	50

ווערטה-פאפיערע.

	פֿל.	קר.
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	80	75
טעמעשוואר-באנאטער	80	—
זיעבענבירגישע	79	40
גאליציש	86	25
בוקאווינער	84	—
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	100	75
ווייןצעהענט-אבלאזונגס-אבליגאציאנען	75	—
פֿאנדבריעפֿע דער אונגארישען באָדענקרעדיט-אנשטאלט צו 5 איינהאלב פערצענט	86	25
דער אונגארישען היפּאָטהעקען-באנק צו 5 איינהאלב פערצענט	79	—
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדענקרעדיט-אנשטאלט צו 5 אונד איינהאלב פערצענט	85	75
דעטטא צו 6 פערצענט	87	50
דער פעסטער קאָממערציאל-באנק	88	25

Eigenthümer u. verantwortlicher Redakteur M. REIS

Budapest, 1875. Druck v. M. Burian, Marokkanerhof.

מעהרערע מאלע, דאס דיא ווענדע דיעזער קאססען ערגליהטען, אין פאָלגע דעססען אויך דיא דארין אויפבעוואהרטע געוועזענען נאָטען, שטאאטס-פאפיערע אָדער וועכסעל צו אשע פערבראננט וואורדען. איין היעזיגער קויפמאנן מאכטע יעדאָך דיעזער טאגע דיא טרויריגע ערפאהרונג, דאס דיעזע זיכערען קאססען, דענען מאן אָפט דאס גאנצע פערמאָגען אנפערטרויט, אויך ניכט איינמאל „איינברוכס-זיכער" זינד. עס דראנגען נעמליך אין איין היעזיגעס גראָסעס געוואָלבע אין דער נאכט פאָם 30. נאָוועמבער אויף דען 1. דעצעמבער דיעבע איין, וועלכע דיא איינברוכס-זיכערע קאססע אומשטירצטען, אין דיא ריק-זייטע דערזעלבען איינע ברייטע אָפפנונג באָהרטען אונד אללע אנווייזונגען, זאָוויא דאס באארע געלד אוים דערזעלבען הערויסנאהמען. גליקליכערוויזע בעטרוג דאס באארע געלד בלאָס עטוואס מעהר אלס 4000 גולדען, וועהרענד דיא דיעבע זאָפיעל פערשטאנד האטטען, דיא באנק-אנווייזונגען ניכט מיטצונעהמען. דיעזע צערשטרייטען זיא איינפאך אויף דער ערדע, וואָ זיא אויך אללע גליקליך אויפגעפינדען וואורדען. דיא אויסגעשפיטצטען דיעבע האבען זיך וואהרשיינליך אן דען מאָדערן ער נ"ס איין אבשרעקענדעס ביישפיעל גענאָממען. וואורדען דיעזע יא עבען נור דאדורך ערווישט, וויל זיא עס פערזוכט האבען, דיא געריבטען באנק-אנווייזונגען איינצילאָזען. אללע אנשטרענגונגען, דיא דיעבע אויספינדיג צו מאכען, זינד ביז יעטצט אומזאָנסט געוועזען. עס הערדשט דאהער אונטער דען רייכען לייטען איינע טיעפע בעשטירצונג, וויל זיא דיא איבערצייגונג געוואָננען האבען, דאס איהרע קאססען געגען איינברוך עבען ניכט זיכער זינד. אין לאָנדאָן שיינט מאן דיעס שאָן לענגסט געוואוסט צו האבען. דעסהאלב ווערדען דארט דיא גראָסען געשעפטס-הייזער דעס נאכטס ניכט מיט אייזערנען אָדער האלצערנען טהירען אבגעשפערט, זאָנדערן מיט גראָסען גלאז-טהירען. דיא געשעפטס-הייזער ווערדען אבער דיא גאנצע נאכט הינדורך מיט גאס זעהר העלל בעלייכטעט, זאָ דאס יעדער נאכטוועכטער אונד יעדער פאָראיבערגעהענדע זעהען קאנן, וואס אים אינגערן דעם געשעפטס פאָרגעהט. דא וואגט נאטירליך קיין דיעב איינצודרינגען אונד איינע קאססע דורכצובאָהרען, נאכדעם יא דאס פאָן יעדעם בעמערקט ווערדען מיסטע. פריליך זינד דיא נאכטוועכטער אין לאָנדאָן זעהר געבילדעטע לייטע, וועלכע זאָפארט מערקען, אָב איין מאנן, דער זיך אין איינעם געשעפטע דעס נאכטס צו טהון מאכט, צו דיעזעם געשעפטע געהאָרט, אָדער איין פרעמדער איינדרינגלינג איזט!

* (פיער יידישע טויב-שטוממע קינדער.) דיא צאהל טויב-שטוממער קינדער אין אונגארן איזט גראָסער, אלס אין אנדערען לענדערן. דיא אנשטאלט פיר טויב-שטוממע, וועלכע אין וואיצען בעשטעהט אונד פאָם שטאאטע ערהאלטען ווירד, איזט גאנץ פאָלל. בעזאָנדערס אויפפאללענד איזט היעביי, דאס דיא מייסטען דיעזער אונגליקליכען קינדער יידישע זינד. טאג-טעגליך געלאנגען אן דאס קולטוס-מיניסטעריאום געזוכע איין, וועגען אויפנאהמע טויב-שטוממער קינדער אין דיא וואיצנער אנשטאלט. נון ריהרען אבער אונטער 100 זאָלכער געזוכע וועניגסטענס 80 פאָן יידישען עלטערן הער. דיעזער טאגע לאנגטע ביים קולטוס-מיניסטעריאום איין געזוך איין, וואָרין איין אונגליקליכער יידישער פאמיליען-פאטער ביטטעט, דאס זיינע פיער טויב-שטוממע קינדער אין דיא וואיצנער אנשטאלט אויפגענאָממען ווערדען מאָגען. פריליך קאָנגטע דיעס געזוך ניכט בעווילליגט ווערדען, דאָך וואורדע דעם אונגליקליכען פאטער אים מיניסטעריאום דער ראטה ערטהיילט: זיך מיט זיינעם געזוכע אן זיינע מאיעסטעט דען קאָניג צו ווענדען, דער פיר דיא קליינען קינדער פיעללייכט אויף דעם וועגע אללערהאָכסטער גנאדע עטוואס טהון ווירד.

* (דיא קאיזערין איישעניע אין וויען.) דיעזער טאגע ערשיען פאָר דער קאָניגליכען בורג אין וויען איינע זעהר רייך געקליידעטע דאמע, אים אלטער פאָן עטווא 36 יאהרען. אלס זיא אים דעם פיאקער שטיעג, פערלאנגטע זיא פאָן דער וואכע, דאס מאן זיא זאָגלייך דעם קאיזער פאָרפיהרע, דעם זיא עטוואס וויכטיגעס צו זאגען האבע. מאן בעמיהטע זיך, דערזעלבען פערשטעהען צו געבען, דאס ניעמאנד פאָר זיינע מאיעסטעט געפיהרט ווערדען דירפע, וועגן מאן ניכט פריהער דיא בעוויללינג צור איידיענץ ערהאלטען האט. „געהט נור שנעלל! (שריע דא דיא דאמע העפטיג), זאגעט נור, איך בין היער, איך בין דיא פראנצאָזישע קאיזערין איישעניע, דיא מיט זיינער מאיעסטעט שפרעכען וויל!" יעטצט מערקטע מאן ערסט, דאס מאן עס מיט איינער וואהנזיננינען צו טהון האבע. מאן זאגטע איהר דאהער: זיא מאָגע זיך נור ווידער אויף דען פיאקער זעטצען אונד נאך שאָנברונן פאהרען, וואָ דער קאיזער זיך עבען בעפינדעט. נון בעגאב זיא זיך בערוהיגט צו וואגען, דאָך וואורדע דיא אונגליקליכע נאטירליך ניכט נאך שאָנברונן געפיהרט, זאָנדערן אינס אירדענהויז.

* (טרויריגעס פיר דיא ארבייטער.) אם 30. פאָריגען מאָנאטס, אבענדס, וואורדע דיא גראָסארטיגע אקציען-צוקער-פאבריק אין קאָניגס - גרעטץ (באָהמען) גענצליך אבגעבראננט. דער צווייטע מאשיניסט אונד אכט פערזאָנען קאמען היעביי אומ׳ס לעבען. אויך איינער דער ארבייטער ווירד ניכט אויפגעפונדען. — מעהרערע פייערלאָש-מענגער אונד ארבייטער ערהיעלטען שווערע, צום טהיילע זאָגאר לעבענס-געפעהרליכע פערלעטצונגען. דער שאדען בעלייפט זיך אויף 500000 גולדען, דאָך וואר דיא פאבריק אססעקורירט. אם בעדויערנסווערטהעסטען היעביי איזט דער אומשטאנד, דאס 200 ארבייטער (פאמיליען-פאטער) היעדורך פלאָטצליך בראָדלאָז געוואָרדען זינד.

* (דאס „דאָקטאָר-בוך.") פאָן דעם וועלטבעריהמטען דאָקטאָר באָק אין דייטשלאנד איזט איין ווערק ערשיענען, וועלכעס דען טיטעל פיהרט: „דאס בוך פאָם געזונדען אונד קראנקען מענשען." דיעזעס ווערק איזט אין וועניגען יאהרען צעהנמאל געדרוקט אונד אין מעהר אלס צוויימאל-הונדערט-טויזענד עקסעמפלארען פערקויפט וואָרדען. דאס איזט דאָך דער בעסטע בעווייז, וויא זעהר גוט אונד ניטצליך דאסזעלבע איזט. עס האנדעלט פאָר אללעם פאָם „געזונדען מענשען", וויא יענע ראטה-שלעגע ערטהיילט ווערדען, אויף וועלכע וויזע מאן אם בעסטען זיינע „געזונדהייט" בעוואהרען קאנן. דיעזער טהייל דעס בעריהמטען ווערקעס ערטהיילט ראטהשלעגע פיר אללע אלטערס - קלאססען: פאָם נייגעבאָרענען קינדע ביז צום גרייזע. דער צווייטע טהייל ערטהיילט פראקטישע ראטה-שלעגע איבער דיא פערשיעדענסטען קראנקהייטען, דאמיט מאן זיך אויך אָהנע ארצט קורירען קאָננע, אָדער אבער, דאמיט מאן וויססע, וויא מאן זיך פערהאלטע ביז דער ארצט געהאָלט ווערדען קאנן. — — איין היעזיגער יידישער דאָקטאָר, נאמענס מ׳ מאָזענטהאל, האט יעטצט דיעזעס ווערק אויך אין אונגארישער לייכט-פערשטענדליכער שפראכע הערויסגעגעבען, וועלכעם היער שנעללען אבזאטץ געפונדען האט. נון איזט ער געזאָנגען, דיעזעס „דאָקטאָר-בוך" אויך אין יידיש-דייטשער שפראכע הערויסצוגעבען אונד ערזוכטע אונס, אונזערען ג׳ לעזערן פאָן דיעזעם זיינעם אונטערנעהמען איינע מיטטהיילונג צו מאכען. דיאיעניגען, וועלכע נון געזאָננען זינד, דיעזעס יידיש-דייטשע דאָקטאָר-בוך צו בעשטעללען, מאָגען אונס דיעס מיטטעלסט איינער „קאָררעשפאָנדענץ-קארטע" אנצייגען, דאמיט וויר דיאזעלבען דעם הערן דאָקטאָר מ׳ מאָזענטהאל איבערגעבען קאָננען. דער פרייז דעס דאָקטאָר-בוכעס אין יידיש-דייטשער שפראכע איזט 60 קרייצער, וואָפיר דיא קייפער עס פראנקירט פער פאָסט ערהאלטען קאָננען.

געשיכטען. וואס איזט? דיא היישינע צייט איזט נאר קליינער געוואָרדען? גאָטט ערבארמע זיך, וועגן דאס קלוגהייט הייסט! וויא אלט וויר איהר דענן דון יוסף? אונד שאָן וואָללעט איהר בעססער וויססען, וואס רעכט איזט, אלס אונזערע ווייזען? אנפאנגס האבע איך אייערע יעדען נאר ניכט פערשטאנדען, ערסט צולעטצט האבע איך געמערקט, וואָהין איהר הינויס וואָללט. קערן! הילליע! אבשטרייפען דער היללע פאָם קערן. וואס איזט דאס? לייטער דוממהייטען אונד דרעהערייען! אונד איהר יאָססען האלטעט נאָך פיעללייכט מיט דון יוסף?"

יאָססען מוסטע דאבייא לאכען. „זייד אונבעזאָרגט! (זאגטע ער) ניכט איך אונד ניכט דון יוסף ווערדען עטוואס פאָן אונזערען היילינגען געבאָטען אבשאפפען!"

„וויר בעדאנקען אונס שאָן! (זאגטע בענעדיקט) — אונד פראָבירעט! שאפפעט יא עטוואס אב! איהר ביידען אונד נאָך צוואנציג זאָלכע קאָננען ניכט דען קליינסטען נאגעל ווענריקען, דען אונזערע ווייזען איינגעשלאגען האבען. וועגן דון יוסף ביים רמב"ם ניכטס בעססערעס געלערנט האט, ווערע בעססער געוועזען, ער העטטע איהן ניע געזעהען."

„ערהיטצט אייך ניכט זאָ! (זאגטע רבינו תם לאכענד) בעליידיגט ניכט אייערן וואקערן פריינד אונד אייערן ליעבען יונגען גאסט! איינע מיינונג אים געשפרעכע צו זאגען, איזט וואָהל ערלויבט — אונד דאס דארף קיינען ערבישטערן!"

„ערבישטערן! (ריעף בענעדיקט) בין איך דענן ערבישטערט? איך האבע ביידע זאָ ליעב וויא מיינען איינאפפעל אונד וויים. דאס זיא גוטע פראָממע יודען זינד. עבען דארום ערנערע איך מיך, דאס זיא דערגלייכען דוממהייטען שפרעכען. ווער זיא ניכט קעננט, מאָכטע מיינען, זיא זייען פאָן דען גויען אויפגעקלערטען!"

„ווער מאָכטע דאס מיינען? (זאגטע איין פרעמדער גאסט) מאן ווירפט וואָהל זאָ איין וואָרט אים געשפרעכע הין אונד עס האָרט זיך גוט מיט אן, וועגן געלעהרטע מענער הין אונד הער שטרייטען; אבער דאראן דענקט געוויס ניעמאנד, אונזערע אלטען איינריכטונגען צו פערענדערן. אין אונזערען צייטען ווערע דאס אויך איין וואהרעס אונגליק!" —

„ווארום נור אין אונזערען צייטען? (פראגטע בענעדיקט) עס ווערע צו יעדער צייט שלעכט!"

„שאָן רעכט! (ערווידערטע דער פרעמדע גאסט) אבער יעטצט ווערע דאס אונגליק דאָפפעלט זאָ גראָס, וועגן מאן אונס דאס מיטטעל רויבטע, אונס דיא גנאדע גאָטטעס צו זיכערן. וועגן איך דיא גאָטטליכען געבאָטע פינקטליך איינהאלטע, בין איך געטראָסטעט, פערלאססע מיך אויף גאָטט אונד האבע קיינע פורכט. האָרע איך, וויא מאן אונס ארמען יודען ווידער דראָהט, זאָ זאגע איך מיר, גאָטט ווירד זיינע טרייען ניכט פערלאססען — אונד זאָ ווייכט אללע פורכט פאָן מיר. וועגן איך ניכט דיעזע פראָממיגקייט אונד דיעזען טראָסט העטטע, דאנן מיסטע איך פאָר אנגסט אונד שרעקען שטערבען."

„איהר קוועלט אייך אלזאָ אימטער נאָך מיט אייערן אלטען בעזאָרגניססען! (זאגטע בענעדיקט) פערבישטערט אייך דאָך ניכט אָהנע נאָטה אייער לעבען! דאס איהר אין אייערער פראָממיגקייט פערבלייבט, איזט געוויס רעכט אונד גוט; מיינט איהר אבער, דאס איהר מיט אייערער פראָממיגקייט יעטצט איינע בעזאָנדערע געפאהר אבווענדען מיססעט, זאָ פערשטעהע איך ניכט מעהר, וויא איך מיט אייך רעדען זאָלל, אום אייך אויף אנדערע געדאנקען צו ברינגען. וואס איך פאָם ביישאָף הונאָ געהאָרט האבע, איזט אייך בעקאננט. דער קאָניג איזט אונס גנעדיג, ער האט יאָססען אונד מיך האָך-געעהרט, דאס געשענק ווירד ער אנגעהמען אונד אונס פאָר זיך לאססען. נור זאָלל ערסט דיא קראָנונג פאָריבער זיין. נון, זאָ לאנגע קאָננען וויר אונס שאָן געדולדען. וואס איזט אלזאָ צו בעפירכטען? (זאגטע בענעדיקט ווייטער) דאס געמיינע פאָלק איזט געגען אונס ערבישטערט; וואס קאנן אונס אבער דאס פאָלק טהון, וועגן אונס דער קאָניג גוט איזט? גאר ניכטס! ביישאָף הונאָ פערלאנגט נור פאָן אונס, דאס וויר דאס פאָלק ניכט רייצען זאָללען. וואס איזט? ווערדען וויר אונס האָכסטענס איינינע וואָכען לאנג פאָרזעהען. גלויבט מיר, זיא ברויכען אונס! האָרט מאן זיא שפרעכען, זאָ מאָכטען זיא אונס צערייססען אונד פערניכטען — אונד אם ענדע קאָננען זיא זיך דאָך ניכט אָהנע אונס בעגעהען. אם ענדע קאָממען זיא דאָך צום יודען אום געלד אונד אום ראטה. לאססעט זיא אלזאָ נור שרייען, זיא ווערדען שאָן מידע ווערדען; וויר ברויכען אונס אום דאס געשרייא ווענינ צו קיממערן. דאס ערנסטע איזט נור, דאס וויר דיא גראָסארטיגע פראכט דער קראָנונגס-פייערליכקייטען ניכט זעהען דירפען. וואס טהוט׳ס? אונס אונד אללען, וועלכע אונס גוטעס גאָננען, זאָלל ניע עטוואס ערנערעס צוקאָממען. אונד דאנן, צעהן פאָן אייך שאפפע איך אין דאס קאָניגליכע שלאָסס! דאס אונטערנעהמע איך, דאס מוס מיר איין שפאס זיין!""

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

נען עסטערײך געגענאיבער דאס רעכט צו װאהרען
װאוסטע! זאָללטע עטװא עסטערדײך-אונגארן אײ-
נעם רומעניען געגענאיבער צו גינסטען דער יידישען
בירגער ניכט אײנמאל זאָ מוטהיג אײפּטרעטען
קאָננען, װיא דיא טירקײא דיעם פֿריהער עסטער-
רײך געגענאיבער געטהאן! . . .

*(א י ש ט ו י צ י אונד ד ע ר פ ל י ק-
ש ו ס ט ע ר פ ע ס ק אָ א י ן פ א ר י ז.) אים
יאהרע 1830, אלס אין פֿראנקרײך נאָך לודװיג פֿי-
ליפּפּ קאָניג װאר, דא פֿוהר אײנסט זײנע שװעסטער,
דיא הערצאָגין פֿאָן בארי, אינ׳ס טהעאטער. אײנע
פּיסטאָלע װאורדע געגען איהרען װאגען אבגעפֿײ-
ערט. דער פֿערברעכער װאורדע יעדאָך אָן אָרט
אונד שטעללע געפֿאנגען גענאָממען. מאן גלױבטע
דא, מאן האבע עס מיט אײנעם גראָסען פּאָליטי-
קער צו טהון, דער עטװא איום האס געגען דען
קאָניג דעססען שװעסטער ערמאָרדען װאָללטע. —
דאָך שטעללטע עס זיך אלסבאלד הערױס, דאס
דער פֿערברעכער, נאמענס פעסקאָ, אײן ארמער
פֿליק-שוסטער װאר. אױף דיא פֿראגע: „װארום ער
דענן דיא שװעסטער דעס קאָניגס טאָדטען װאָלל-
טע?“ — אנטװאָרטעטע דער לעבערליכע מענש:
„איך בין אײן ארמער פֿליק-שוסטער, פֿאָן דעם קײן
מענש שפּריכט. יעטצט װירד מײן נאמע ניכט בלאָס
אין פּאריז, זאָנדערן אין גאנץ אײראָפּא בעקאנגט
װערדען; אללעס װירד נינמעהר פֿאָם פֿליק-שוסטער
פעסקאָ שפּרעכען!“ — גאנץ װיא יענער פֿליק-
שוסטער מאכטע עס אױך העדר אישטױצי. קײן
מענש װאוסטע, אָב אין אונגארן גאר אײן אישטױצי
פֿאָרהאנדען זײא. דא בעגאנן ער אים רײכסטאגע
מיט זײנען שימפּפֿערײען געגען דיא יודען, װאָדורך
זײן נאמע בעקאנגט װאורדע. עס איזט דאהער
מאָגליך, דאס אישטױצי זאָװעניג אײן יודען-פֿײנד
איזט, װיא יענער פֿליק-שוסטער אײן קאָניג-פֿײנד
װאר. בײדע האטטען בלאָס דיא אײטעלקײט, עט-
װאס צו טהון, דאמיט דיא גאנצע װעלט פֿאָן איהנען
שפּרעכע! (דיעזע בעמערקונג װאורדע אונס פֿאָן
אײנעם 79יאהרע אלטען לעזער אונזערעס בלאטטעס
אײנגעזענדעט, אונד עס פֿרײעט אונס, דאס דיעזער
עהרװירדיגע גרײז נאָך זאָ פֿיעל װיטץ אונד הײטע-
רע לױנע האט.)

*(ע נ ג ל א נ ד ס ג ע ש י ק ל י כ ק י י ט
א ל ס ה א נ ד ע ל ס- אונד פֿ א ב ר י ק ס-
ש ט א א ט.) אין פֿאָלגע דעס אײפֿשטאנדעס אין
דער הערצעגאָװינא דראָהט בעקאנגטליך דער טיר-
קײא נאָך איממער גראָסע געפֿאהר. מאן פֿירכטעט,
רוסלאנד װערדע פלאָטצליך אײנען אײנפֿאלל מא-
כען אונד קאָנסטאנטינאָפּעל אן זיך רײסען. אם
מײסטען װאר מאן היעריבער אין ענגלאנד בע-
זאָרגט, װעלכעס זײנע האנדעלס - געשעפֿטע מיט

אזיען ביזהער איבער קאָנסטאנטינאָפּעל בעטריעב.
אבער ענגלאנד בעזאנן זיך ניכט לאנגע. עס קױפֿטע
177,000 שטיק אקציען דעס זועץ-קאנאלס (זיעהע
אונזערע קאָרטע), װעלכער דאס ים סוף מיט דעם
מיטטעללענדישען מעערע פֿערבינדעט. דיעזע אקציען
בעטראגען מעהר אלס דיא העלפֿטע דעס קאפּי-
טאלס, װעלכעס דער בױא דעס זועץ-קאנאלס קאָס-
טעטע. װיא עס הײסט, געהט מאן אין ענגלאנד
זאָגאר מיט דעם פּלאנע אום, דען גאנצען זועץ-
קאנאל אבצוקױפֿען. נון דירפֿטע זיך ענגלאנד ניכט
מעהר פֿיעל דארום קיממערן, אָב קאָנסטאנטינאָ-
פּעל ט י ר ק י ש אָדער ר ו ס ס י ש זײן װירד,
דא עס זײנען האנדעל נאָך אזיען אם בעקװעמסטען
דורך דען זועץ-קאנאל װירד בעטרײבען קאָננען.

*(א י י ן ר י י כ ס ר א ט ה ס - ד ע פּ ו-
ט י ר ט ע ר א ל ס װ ע כ ס ע ל-פֿ ע ל ש ע ר
א ו נ ד ז ע ל ב ס ט - מ אָ ר ד ע ר.) העדר
בראנדשטעטטער, אײן זעהר בעריהמטעס מיט-
גליעד דער ליבעראלען פּארטײא דעס עסטעררײ-
כישען רײכסראטהעס, װאורדע אונלענגסט אלס װעכ-
סעל-פֿעלשער אנגעקלאגט, אונד אלס מאן דענזעלבען
געפֿאנגען נעהמען װאָללטע, דא שאָס ער געגען
זײנע ברוסט אײנע מיט װאססער געלאדענע פּיס-
טאָלע אב. נון, דער זעלבסט-מאָרד געלאנג װאָהל
ניכט, אבער דיא פֿערלעטצונג איזט דאָך זאָ בעדײ-
טענד, דאס מאן דען װעכסעל-פֿעלשער ניכט אינ׳ס
געפֿענגניס אבפֿיהרען קאנן. העדר בראנדשטעט-
טער זאָלל אױף דען נאמען זײנעס פֿרײנדעס, דעס
דעפּוטירטען קאָנראד זײדעל, װעכסעל אים װערטהע
פֿאָן 60 טױזענד גולדען געפֿעלשט האבען. איבער-
דיעס בעפֿינדען זיך פֿאָן איהם אים אומלױפֿע נאָך
געפֿעלשטע װעכסעל אים בעטראגע פֿאָן 72 טױזענד
גולדען. בײא אײנעם טהײלע דיעזער װעכסעל איזט
דער נאמע זײנער, פֿאָר צװײא יאהרען פֿערשטאָר-
בענען פֿרײא געפֿעלשט, װאָדורך דיא פֿאָן איהר
צוריקגעבליעבענען קינדער אום איהר ערבטהײל
לײכט העטטען געבראכט װערדען קאָננען. דיא
געזאממט - שולדען בראנדשטעטטערס בעלױפֿען
זיך אױף 700 טױזענד גולדען. אױך דער שטאאט
האט העררן בראנדשטעטטער 60 גולדען געליעהען,
דאָך איזט דאס געלד זיכער, דא עס אױף זײנע
בערג-װערקע אינטאבולירט איזט.

*(א י י נ ע י י ד י ש ע ב ר ו י ט פֿ ע ר-
ש װ א ו נ ד ע ן.) דיעזער טאגע איזט היער אײן
16 יעהריגעס יידישעס מעדכען, װעלכעס בערײטס
ברױט װאר, אים דעם הױזע איהרער עלטערן
ענטפֿלאָהען. דיא פּאָליצײא האט יעדאָך אלסבאלד
אין ערפֿאהרונג געבראכט, דאס דאס פֿערשװאונ-
דענע מעדכען אין אײנער פֿערשטעקטען גאססע
אײן מאָנאטס-צימער זיך אײנגענאָממען, װאָ עס

אונטער פֿרעמדעס נאמען לעבטע. דאס מעדכען
ליעס זיך דאָרטהין אײנען יונגען מאן רופֿען, מיט
דעם עס שאָן פֿריהער בעקאנגט װאר. דיעזעם יונ-
גען מאננע טהײלטע דאס מעדכען פֿאָלגענדעס
מיט: „זעהען זיא, בעסטער פֿרײנד! איך האבע
דאס הױז מײנער עלטערן פֿערלאססען; איך װילל
ניע װיעדער אין דאסזעלבע צוריק-קעהרן: איך
פֿערלאססע מיך אלזאָ גענצליך אױף זיא!“ — דער
יונגע מאנן ערשראק בײא דיעזער מיטטהײלונג
אונד זאגטע דעם מעדכען גאנץ אָפֿפֿענהערציג:
„איך בעדױערע זעהר, ליעבעס קינד, דאס איך ניכט
אין דער לאגע בין, פֿיר זיא צו זאָרגען; איך בין צו
ארם, אום איהרע בעדירפֿניססע בעשטרײטען צו
קאָננען; קעהרען זיא אלזאָ ליעבער צוריק צו איה-
רען עלטערן, דענן איך קאנן ניכטס אױף מיך נעה-
מען!“ — דאס מעדכען פֿערשפּראך נון, זיך דיא
זאכע צו איבערלעגען. אם צװײטען טאגע ערשיען
דער יונגע מאנן װיעדער, אום צו זעהען, אָב דאס
מעדכען זײנען גוטען ראטה בעפֿאָלגט האבע. דאָך
פֿאנד ער דאס מאָנאטס-צימער בערײטס לעער;
דאס מעדכען װאר פֿערשװאונדען, אָהנע דאס דיא
הױזלײטע געװאוסט העטטען, װאָהין עס געגאנגען
זײא. דער יונגע מאנן װאָללטע זיך אלזאָ ענטפֿער-
נען, דאָך אין דעמזעלבען אײגענבליקע װאורדע ער
פֿאָן אײנעם פּאָליצײא-מאננע ערגריפֿפֿען אונד אין
דיא אונטערזוכונגס-האפֿט געבראכט. מאן גלױבטע
נעמליך, דיעזער יונגע מאנן האבע דאס מעדכען
פֿערפֿיהרט. מיט שװערער מיהע געלאנג עס, דען
יונגען מאנן, דער בײא דער גאנצען טרױריגען גע-
שיכטע פֿאָללקאָממען אונשולדיג איזט, װיעדער צו
בעפֿרײען. דער פֿאטער דעס מעדכענס בעהױפּטעט
עבענפֿאללס, דאס דער יונגע מאנן שולדלאָז זײא,
דא בײא דיעזעם פֿערשװינדען קײן „ליעבעס-
פֿערהעלטניס“ אָבװאלטעט. װאר דאָך דאס מעד-
כען בערײטס ברױט אונד צװאר מיט אײנעם יונגען
מאננע, װעלכען זיא זעלבסט זיך געװעהלט האט!
װיא דער פֿאטער מײנט, מוס דא אײן „געמײנעס
פֿערברעכען“ פֿאָרליעגען. װאס אונטער דיעזעם
„געמײנען פֿערברעכען“ צו פֿערשטעהען זײא, װיס-
סען װיר ניכט. דאָך װירד יא דיא אונטערזוכונג מיט
גראָסעם אײפֿער בעטריעבען אונד דירפֿטע זיך
באלד הערױסשטעללען, װער אָדער װאס דאס יונגע
מעדכען צו אײנעם זאָלך׳ אונגליקליכען שריטטע
פֿערלײטעט האט!

*(ד י א פֿ י י ע ר-פֿ ע ס ט ע ן אונד
א י י נ ב ר ו כ ס - ז י כ ע ר ן ק א ס ס ע ן.)
דאס איזט שאָן װײט לאנגע בעקאנגט, דאס דיא
פֿײער-פֿעסטען קאססען שאָן אָפֿט אלס ניכט גאנץ
זיכער זיך הערױסגעשטעללט האבען. בײא גראָ-
סען פֿײערס-ברינסטען עראײגנעטע עס זיך נעמליך

פֿאָלליעטאָן.

דיא יודען אין ענגלאנד.

(32-טע פֿאָרטזעטצונג.)

„אין אלעקסאנדריען (אלכסנדריא של מצרים) בע-
פֿינדעט זיך דער רמב״ם, דאָרט לעבט ער אונד איזט אן
ס א ל א ד י נ׳ס האָפֿע אלס ארצט אנגעשטעללט.“

„„בײא דעם בעריהמטען סולטאן ס א ל א ד י ן?
(פֿראגטע אײן פֿרעמדער גאסט, װעלכער בײא טישע זאס)
נון, גאָטט זײא געלאָבט אונד געדאנקט, דאס סאלאדין אײ-
נען יודען זאָ האָך עהרט. אבער סאלאדין זעלבסט איזט יא
ניכט אין אלעקסאנדריען, װאס מאכט אלזאָ דער רמב״ם
דאָרט?““

„ער האט גענוג צו טהון (אנטװאָרטעטע דון יוסף),
דא זיך פֿיעלע מיטגליעדער דער פֿאמיליע דעס סולטאנס
דאָרט בעפֿינדען, װעלכע אונטער זײנער ערצטליכען אױפֿזיכט
זינד, דאבײא װירד ער אױך צו אללען קראנקען יענער גראָ-
סען שטאדט גערופֿען. אױסערדעם אבער בעשעפֿטיגט ער
זיך נאָך מיט דען אנגעלעגענהײטען דער יידישען געמײנדע,
אונד אױך אױסװערטיגע געמײנדען װענדען זיך פֿאָרטװעה-
רענד אן איהן אונד פֿערלאנגען זײנען ראטה, עס איזט אונ-
בעגרײפֿליך, װיא דער מאנן דאס אללעס ערטראגען קאנן
אונד נאָך צײט צו זײנען געלעהרטען ארבײטען עראיבריגט;
דער אײנציגע טאג, אן דעם ער זיך רוהע גאָננט, איזט דער
שבת אונד אױך דאנן האלט ער פֿאָר זײנען געמײנדע-
מיטגליעדערן דיא שאָנסטען דרשות. איך האבע בײא זאָל-
כען געלעגענהײטען פֿיעלעס, װאס אים מורה נבוכים שטעהט,

אים זײנעם מונדע געהאָרט, אונד עס איזט מיר דא ערסט
רעכט דײטליך געװאָרדען!“

„„זאָ װערעט איהר יא אים שטאנדע (זאגטע רבינו
תם), אונס איבער דען מורה נבוכים דיא בעסטע אױסקונפֿט
צו געבען — אונד מײנע מײנונג צו בעריכטיגען!““

„עס איזט עבען אונגעמײן שװיעריג (אנטװאָרטעטע
דון יוסף), דען איבעראױס רײכען אינהאלט אײנעס זאָ בע-
דײטענדען װערקעס אין קורצען װאָרטען איבערזיכטליך
צוזאממענצופֿאססען.“

„„אבער דאס קאָננטעט איהר אונס דאָך זאגען (זאגטע
ר׳ נחמיה), אָב דאס װירקליך אים מורה נבוכים שטעהט,
װאס רבינו יעקב זאגט, דאס נעמליך נאָך דעם רמב״ם דיא
טעמי המצות מעהר װערען אלס דיא מצות זעלבסט.““

„איך קאָננטע מיט יא אונד ניין אנטװאָרטען! (זאג-
טע דון יוסף), דענן עס קאָממט היעבײא אללעס אױף דיא
אָרט דער אױפֿפֿאססונג אן. דער הױפּט-געדאנקע דעס מורה
נבוכים איזט פֿאָלגענדער: דער אײגענטליכע װיללע גאָטטעס
פֿאָדערט פֿאָן אונס אײנען זיטטליכען װאנדעל, אײן שטרע-
בען נאָך פֿאָללענדונג דעס גײסטעס אונד דעס הערצענס,
אײן שטרעבען נאָך אײנעם האָהערען ציעלע, אלס אױף
ערדען ערדײכבאר איזט — אונד היערין בעשטעהט דאס װע-
זען דער רעליגיאָן! אללע געזעטצע אבער, װעלכע אונס
בעזאָנדערע פֿײערליכקײטען אונד אײסערע געברײכע פֿאָר-
שרײבען, זינד ניכט אן אונד פֿיר זיך צ ו ע ק, זאָנדערן
נור מ י ט ט ע ל צו אונזערער אנרעגונג. דיא געדאנקענ-
לאָזע בעאָבאכטונג אונד בעפֿאָלגונג דער געבאָטע בעװירקט
דאהער ניכטס; נור דער־עניגע, דער דורך זיא דיא ערהאבע-

נע געזינגונג אין זיך הערפֿאָררופֿט, האנדעלט נאָך גאָטטלי-
כעם װיללען.“

„„װענן דאס דער הױפּט-געדאנקע אים מורה נבוכים
איזט, דאנן האט רבינו יעקב תם רעכט! (זאגטע ר׳ נחמיה)
װיססעט איהר, װאס אױס אײנער זאָלכען געפֿעהרליכען
לעהרע פֿאָלגט? — אױס דיעזער לעהרע פֿאָלגט, דאס יענע
געזעטצע פֿיר דעניעניגען איבערפֿליססיג זינד, װעלכער קײנער
אײסערען אנרעגונג בעדאַרף!““

„גאנץ ריכטיג בעמערקט! (ריעף דער רבינו תם) דאס
געזעטץ גאָטטעס גילט דאנן ניכט פֿיר אללע, נור פֿיר גע-
רינגע לײטע, װעלכע קײנעס פֿילאָזאָפֿישען אױפֿשװאונגעס
פֿעהיג זינד. יעדער קאנן זיך דאנן פֿיר אײנען פֿילאָזאָפֿען
האלטען אונד דיא גאָטטליכען געבאָטע ניכט בעאָבאכטען.“

אלס נון דון יוסף הערױף זיך ניכט צו אנטװאָרטען
געטרױטע, זאגטע איהם רבינו תם: „נון, זעהעט איהר יא, װיא
געפֿעהרליך זאָלכע לעהרען זינד! איהר זאגעט, דיא געבאָטע
זײען נור דיא ה י ל ל ע, אונד דער האָהערע צװעק זײא
דער אײגענטליכע ק ע ר ן — אונד איך זאגע אײך: דיא
היללע, װעלכע דען הײליגען קערן אומשליעסט, איזט
זעלבסט הײליג. היער זינד היללע אונד קערן מיט אײנאנ-
דער זאָ פֿערבונדען, דאס זיא פֿאָן אײנאנדער גאר ניכט
לאָזגעריססען װערדען קאָננען. גאָטט פֿערלאנגט פֿאָן אונס
בלאָס דיא בעפֿאָלגונג זײנער געבאָטע, דאס איבריגע, װאס
איהר קערן אונד צװעק הײסט, בריױכען װיר גאר ניכט צו
װיססען. ביז יעטצט װאר נאָך יעדער יודע דאמיט גליקליך,
װענן ער דיא גאָטטליכע געבאָטע בעפֿאָלגטע.“

„„זאָלל מיר גאָטט זאָ העלפֿען, װיא רבינו תם רעכט
האט! (ריעף בענעדיקט) נעהמט מיר װעג מיט אײערען נײען